

מראי מקומות- הוריות ד'

(א) למה הדבר דומה, לאדם שהביא כפרתו בין השמשות, וכו'- פרש"י דבין השמשות פטור מאשם תלוי לפי שאין בו צד חיוב מעליא, דליכא למימר שמא משחשכה נתכפר לו, שהרי בין השמשות כהרף עין, ואין אדם בעולם יכול לעמוד עליה אם יום הוא או לילה. והעיר המהרש"א, כיון דאזלי עכשיו על הצד דבין השמשות כהרף עין, א"כ למה תולין טפי שהי' ההקרה ביום יותר מבלילה, לימא דגם אולי הי' בלילה גמור, וממילא שוב הו"ל ספק השקול, ושפיר נתחייב באשם תלוי. וביאר המהרש"א דבין יממא וליליא לא טעו אינשי, וא"כ ודאי לא הי' בלילה גמור, וכל הספק הוא דאולי הי' ביום ואולי הי' בין השמשות, וכיון דהצד שהי' ההקרה בבין השמשות צד רחוק הוא, דהא כהרף עין הוא, א"כ אינו חייב אשם תלוי בכה"ג.

(ה) חזקי' אמר... מכל מצות ולא כל מצות- הק' הבאר שבע, הא קרא זו מיירי בעשיית הקהל, ולא בהוראת ב"ד, ומצינו בנוגע איזה דינים שאין דין עשיית הקהל דומה לדין הוראת ב"ד, ולמשל דלענין ב"ד בעינן כל הסנהדרין, ולענין עשיית הקהל סגי ברוב, וא"כ היאך מצי למילף דין הוראת ב"ד שיהא בבטול מקצת וקיום מקצת מקרא דועשה אחת מכל, דלמא דוקא המעשה דקהל יהא בביטול מקצת וקיום מקצת. ותי' דא"ז דרשה גמורה, אלא גילוי מילתא בעלמא הוא, אבל עיקר הדרשה הוא מונעלם דבר, כמו שהוא מפורש במשנה, ובא דרשה זו דמכל מצות וגילה על זה לדרוש ונעלם דבר.

(ו) מ"ט, זיל קרי בי רב הוא- פרש"י, דכיון דאפשר לו ללמוד ולידע לא הוי שוגג מעליא, וקרוב למזיד הוא. ולכא' משמע מדבריו דהעושה הוי קרוב למזיד, ולכן אין שייך להביא ע"ז קרבן פר העלם דבר של צבור. אולם לפי"ז לכא' יהי' גם העושה פטור מקרבן חטאת, שהרי אי"ז שוגג גמורה, והרי פסק הרמב"ם (שגגות י"ד, ב') דבכה"ג חייב חטאת (אולם אין מוכח דרש"י מודה להרמב"ם בזה). אבל ק' טפי, שהרי רש"י כ' בדבור שלפני זה דמה שאין ב"ד חייבין בכה"ג, היינו משום דלא הוי הוראה מעליא, ומבואר שאי"ז דין בעשיית העושה, שהוא קרוב למזיד, אלא הוי חסרון בההוראה גופא, שאין בה תורת הוראה. ולכא' י"ל (וראתי שכ"כ בספר עבודה ברורה), דכוונת רש"י כאן על בית דין קאי, דהיינו, דהי' להם ללמוד ולידע, ולכן הוי הוראתם קרוב למזיד, ואין בה תורת הוראה, ועדיין צ"ע.

(ב) לא אשכח איניש דמשיילי- פרש"י, ולא סליק אדעת' למישאל, וכו'. וצ"ע כוונתו, וע' באור החמה, וצ"ע.

(ג) אמרו אין נדה בתורה, וכו'- כ' בהגהות ר' יצחק אייזק חבר דנדה ושבת וכו' לאו דוקא, שהרי דברים אלו מפורשים בקרא הם, ואמרי' לקמן דאפי' נעלם מהם מקצת דבר שהוא מפורש בקרא אינם חייבין, שהרי צריך להיות דבר שאין הצדוקין מודין בו. אלא הם לדוגמאות בעלמא לדבר שהוא מצוה שלימה, אבל אה"נ, כל החידוש צריך להיות דוקא בדבר שהמצוה שלימה הוא דבר שאינו מפורש בקרא, דאף דאינו מפורש בקרא, כיון דמצוה שלימה היא, לא שייך בה דין פר העלם דבר של צבור.

(ד) קרי בי' ונעלם מדבר- פי' הבאר שבע, שאין להק' כאן דבסכינא חריפא מפסקי קראי, דלא מקשה כן אלא כשמחבר תיבה אחת מאותיות דבקראי, אבל לגרוע מזה ולהוסיף בזה, לא. והחק נתן כ' דקרי בי' הכי משום ד"דבר" מופנה היא, דהו"ל למכתב ונעלם מעיני הקהל ועשו, ומהא דכ' דבר וסמכי' לונעלם, דרשי' דיש לקרותו ונעלם מדבר.

(ז) מאי טעמא, זיל קרי בי רב הוא- הק' הבאר שבע, א"כ למה צריך קרא דונעלם דבר, דבר ולא כל הגוף, תיפוק ל' משום דזיל קרי בי רב הוא. וע"ש שהארין בזה, וסיים דתוס' בשבועות (כב:) כבר הק' כע"ז, ותי' שיש דברים שאין הסברה פשוטה כ"כ, וצריך הפסוק להשמיענו הסברא [ולכא' משמע מדבריו דבאמת מה דכל גוף המצוה נחמט מפר העלם דבר של צבור הוא משום דזיל קרי בי רב הוא, ולא כדברי ר' י"א חבר שהבאנו לעיל,

הרי הגמ' לעיל מדייק ממשנה זו דאם שותק חייבין, אלמא דאין צריך הוראת כולן, רק שלא ימחה. ואע"פ שדחה הגמ' שם דמיירי שהרכין בראשו, מ"מ בתר דאתותב ר' יונתן דס"ל דילפי' מקרא דצריך כולם, לא קיי"ל כההוא תירוצא, אלא חוזרין לסברת המקשן דהא שתק משתיק חייבין, וכן פסק הרמב"ם, דאם שתק א' הרי הב"ד חייבין. וכן העיר המהרש"א על פרש"י, למה כ' דצריך הוראת כולן בפועל. ות' די"ל דלאו דוקא פרש"י דבעינן עד שיוורו כולן כן בפירוש, אלא בשתיקה סגי, ולא בא לאפוקי אלא היכא דאמר להם טועין אתן, דבכה"ג פטורין.

(ג) **או זקן שלא ראוי לבנים- הק' רש"י**, למה זקן שלא ראוי לבנים אינו ראוי להוראה, והניח בקו'. וכ' הבאר שבע לתמוה על קו' רש"י, הרי רש"י עצמו בסנהדרין כ' דהטעם הוא מפני שמי שדן דיני נפשות צריך להיות רחמני, וזקן שאינו ראוי לבנים אינו רחמני, מאחר שלא הי' לו צער גידול בנים. והוסיף דמה דדקדק המשנה למנקט לשון "זקן", ולא כ' בקיצור מי שאין לו בנים, מילתא אגב אורחא קמ"ל, דאין מושיבין בסנהדרין אלא בעלי זקנה. ושוב הביא דהלחם משנה (שגגות י"ג, י"א) כ' להליץ בעד רש"י כאן, ופי' דאולי משמעות לשון המשנה הוא דאף מי שיש לו בנים, אלא דאין עכשיו ראוי בנים, מ"מ אינו ראוי להוראה, לכך הוקשה לרש"י, דמה לנו דעכשיו אינו ראוי להוליד, הא כיון שיש לו בנים סגי.

(ד) **לא הי' מופלא של ב"ד שם נמי פטורין מפני שהי' להם ללמוד ולא למדו- פי' החק נתן, ר"ל**, שלא הי' להם תיכף ומיד לעשות כאותה הוראה, כיון שלא הי' מופלא של ב"ד שם, אלא הי' להם לילך אצלו, וללמוד ממנו אם הוראתם כדן היא, או טעה בה, והם לא עשו כן, ולא למדו, לכך לא הוי שוגג ממש".

(טו) **והתם מגלן- פרש"י**, דכולהו דהויין ראויין להוראה. ופי' החזון איש (הוריות י"ד, י"ח) דכוונת הגמ' לשאול מנ"ל למפסל גר וממזר ואינך, אבל לא שייך לפרש דשאלת הגמ' הוא מנ"ל דבעינן ראויין להוראה, שהרי הן ב"ד להוראה, ואיך יהיו כשרים אם אינן ראויין

דהוכיח דע"כ גוף הדבר מיירי בדבר שאינו מפורש בקרא, דאל"כ מה נתחדש דין זה דכל גוף המצוה, אבל מדברי הבאר שבע לכאור' מבואר דלא הביין כן. ובאמת כבר עמד תוס' כאן על זה, למה צריך למעוטי כולי' דבר, תיפוק לי' מהא דזיל קרי בי רב הוא. ות' דבאמת איכא דברים ששייך לומר שהם "כולו דבר" אע"פ שלא שייך בהו הסברא דזיל קרי בי רב, וכגון בתו מאנוסתו, וכו'.

(ח) **אי הכי, אפי' נדה נמי, אלא לעולם כדרכה, וכו'- פי' בספר עוז והדר**, דהא ודאי הוה מצי למינקט בנדה גופה קיום מקצת וביטול מקצת בהעראה שלא כדרכה, אלא לרבותא נקט, דאפי' כדרכה משכחת לה קיום מקצת בשומרת יום.

(ט) **הא כתיבא, לא תוציאו משא מבתיכם- הק' הבאר שבע**, הא קרא זה בירמי' כתיב, וקיי"ל דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן. והביא דבאמת אי' בתוס' בעירובין דיש ספרים דגרסי בגמ' דכתי' אל יצא איש ממקומו. וליישב גירסתנו, כ' דאין כוונת הגמ' לומר דעיקר איסור הוצאה מקרא זה נפקא, אלא לגילוי מילתא בעלמא מייתי ראי' מפסוק זה בירמי', ומשום דבפסוק ויעבירו קול במחנה וכו' (דממנה למדין איסור הוצאה בשבת צו:) אינו מפורש דלאסור הוצאה בא, א"כ בא פסוק זה לגלות דקרא זה דויעבירו בא לאסור הוצאה, ונמצא דבאמת קרא בתורה הוא (וי"ל דבזה הצדוקין מודין, דהא קראי נינהו).

(י) **אין חרישה בשבת מהו- בביאור צדדי** השאלה, כ' הגר"מ גיפטר (קובץ "הדרום" י"א, עמ' 121) דשאלתו הוא אם עקירת פרט כולו חשיב כעקירת גופו או לא, וע"ש מש"כ להק' עפ"ז.

(יא) **אין חרישה בשבת מהו- כ' הבאר שבע** דכאן אין שייך להק' במאי טעו, כדהק' הגמ' בסמוך לענין אין שבת בשביעית, דכאן פשוט הוא דטעו בזה שנעלם מהם מה שלמדו חז"ל איסור ל"ט מלאכות מפרשת המשכן.

(יב) **ואמר להם טועין אתם- פרש"י** דמה שאמר להם טועין אתם לא הוי הוראה מעליא ופטור, דבעינן עד שיוורו כולן. ותמה הבאר שבע,

להוראה. ולכא' הי' שייך להק', א"כ למה צריך ג"ש למפסל גר וממזר, הרי כיון שהם פסולים לב"ד, א"כ ודאי אינם שייכים לדין הוראה דפר העלם דבר של ציבור. וע"ז כ' החזון איש דצריך ג"ש משום דכאן מיירי בהוראת איסור והיתר, דבעצם שייך דינן ביחיד, ואי"צ בב"ד כלל, אלא דלענין פר העלם דבר אין דינו אלא בב"ד הגדול, והו"א דאף אם הושיבו ביניהן ממזר לית לן בה, כיון שהוא חכם, ולזה קאמר דעדה שבכאן כעדה דעלמא, ובעינן כולן ראויין להוראה.

טז) הורו בב"ד שוגגין ועשו כל הקהל שוגגין, מביאין פר- העיר החק נתן דלכא' דין זה פשוט הוא, והו"ל להגמ' להק' פשיטא כמו שהק' לקמן לענין פר כהן משיח, ולתרץ כמו שת' התם. והא דלא הק' כן, היינו משום דקמ"ל טובא כאן, דההוראה תלוי' בב"ד, והמעשה בציבור, דאין דין זה מפורש בקרא.